

SLO-analyse

Een wereld van verschil - Malmberg

© **Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Juli 2004

1. Registratiedeel

Titel	<i>Een wereld van verschil (tweede editie)</i>
Volledige titel	<i>Een wereld van verschil (tweede editie)</i>
Auteurs	Manen, T. van; Verheij, J.K.; e.a.
Uitgever	Naam: Malmberg, Uitgeverij Basisonderwijs
	Postbus 301
	5201 AH DEN BOSCH
	Tel: 073 - 625 62 37
	Fax: 073 - 621 41 86
	E-mail: voorlichting.bao@malmberg.nl
	Website: www.malmberg.nl
Jaar van uitgave	2000 - 2003
Omschrijving	<i>Een wereld van verschil</i> (nieuwe versie) is een aardrijkskundemethode voor het basisonderwijs voor de groepen 3 tot en met 8. De leerstof is thematisch-regionaal geordend.
Samenstelling	<i>Een wereld van verschil</i> bestaat voor groep 3 en 4 uit een handleiding en een kopieermap voor de leerkracht en een lesboek voor de leerling. Voor de groepen 5 tot en met 8 is er daarnaast voor de leerkracht een topografie-oefen-cd-rom en voor de leerling: een werkboek en een toetsboek (beide verbruiksmateriaal), een antwoordenboekje (voor werkboek en toetsboek) en een leerlingen-cd-rom. Daarnaast levert de uitgever (additioneel) een miniatlas voor leerlingen van groep 5-6 en 7-8. Voor een overzicht van alle onderdelen en de bijbehorende prijzen zie www.leermiddelenplein.nl of op de website van de uitgever www.malmberg.nl en www.wereldvanverschil.nl .
Doelstellingen en uitgangspunten	De auteurs van <i>Een wereld van verschil</i> formuleren zowel algemene als inhoudelijke uitgangspunten: niet alle mensen leven onder dezelfde omstandigheden; er zijn twee geografische grondhoudingen (zie hieronder); om kinderen een betrouwbaar wereldbeeld te geven worden diverse aspecten van het dagelijks leven in verschillende landen aan de hand van concrete voorbeelden besproken; thema's worden gekoppeld aan regio's; de leerstof wordt in een realistische context geplaatst; doorgaande lijn vanaf groep 3 en een goede aansluiting bij 'Idee-wereldoriëntatie' voor groep 1 en 2; multiculturaliteit: de inwoners van Nederland kunnen uiterlijk en cultureel heel verschillend zijn; relatie met andere vak- en vormingsgebieden. Bovendien zijn er ook een negental didactische uitgangspunten: - In <i>Een wereld van verschil</i> worden functionele koppelingen gelegd tussen de verschillende regio's in de wereld; de leerstof wordt verdeeld in thema's die gekenmerkt worden door een vergelijkbare problematiek. - De kerndoelen zijn richtinggevend geweest voor de inhoudelijke keuzes. - De methode kent een thematisch-concentrische opzet: het schelpenmodel. - In de methode wordt een onderscheid gemaakt tussen het aanleren van principes, van begrippen en van feiten(kennis). - Ruimtelijke oriëntatie vanaf groep 3. - Er is aandacht voor differentiatie. - Heldere lesbeschrijvingen. - Toetsing voor de beheersing van de basisstof. - Functionele topografie. Tot slot geven de auteurs aan dat de methode is gebaseerd op twee geografische grondhoudingen: de geografische vierslag (waarnemen/beschrijven, herkennen, verklaren en waarderen) en de multiperspectiviteit (de economische, sociale, politieke, culturele, individuele en natuurlijke invalshoek). Vanuit deze opzet worden enkele doelstellingen geformuleerd: - Kinderen krijgen zicht op verschijnselen die samenhangen met deze invalshoeken en met de eigenschappen van de ruimte. - Kinderen kunnen deze verschijnselen

Titel	<i>Een wereld van verschil (tweede editie)</i>			
	benoemen. - Kinderen leren hun eigen gezichtspunten af te zetten tegen die van anderen. - Kinderen krijgen begrip van de relatie tussen mens en milieu. - Kinderen krijgen oog voor verschillende belangen die het gebruik van de ruimte beïnvloeden. - Kinderen krijgen begrip van verschillende soorten kaarten. - Kinderen doen een gedegen functionele topografische kennis op. In de handleiding staat bij de lesbeschrijvingen steeds vermeld wat de lesdoelen zijn en op welk aardrijkskundig aspect deze betrekking hebben: geografie, topografie of kaartvaardigheid.			
ICT	De methode bevat ter ondersteuning van het standaardprogramma een topografie cd-rom voor de leerkracht. De leerkracht kan hiermee topografiekaarten 'op maat' maken. De systeemeisen voor gebruik van de cd-rom bij MS-Windows 95 of hoger zijn: Intel Pentium-processor, 60 MHz, 16 Mb intern geheugen, 4-speed cd-romspeler, SVGA-beeldscherm met een resolutie van 800 x 600 en 16 bits kleuren. Er is ook een leerlingen-cd-rom (additioneel verkrijgbaar) met een aantal oefeningen per blok. Er zijn verschillende soorten oefeningen: vragen beantwoorden naar aanleiding van animaties, filmpjes, oefeningen waarbij de nadruk ligt op interactie tussen mens en natuur en oefeningen waar de namen van de basistopografie aan de orde komen. Na elke oefening kunnen de kinderen de computer vragen om de antwoorden na te kijken en zo zelf te controleren of ze het goed hebben gedaan of niet. De antwoorden van de leerlingen worden automatisch geregistreerd. In het leerkrachtgedeelte kan de leerkracht zien hoe de leerlingen de opdrachten hebben gemaakt. De bijgeleverde Gebruikersinstructie laat onder andere via verkleinde weergaven zien welke opdrachten er op de cd-rom staan.			
Kostenplaatje	Het kostenplaatje geeft een indicatie van de kosten uitgaande van zes groepen met 25 leerlingen per groep. 'Kosten eerste aanschaf' betreft het gebruiks- en verbruiksmateriaal bij de aanschaf van de volledige methode in het eerste jaar. 'Jaarlijkse kosten' betreft de kosten van de verbruiksmaterialen in de volgende jaren. Niet doorberekend zijn eventuele kopieerkosten. 'Additioneel materiaal' betreft de kosten van extra materialen. Voor de antwoordenboeken is één exemplaar per vijf leerlingen berekend. Kortingsregelingen van de uitgever zijn bij het kostenplaatje niet meegenomen. De kostprijs voor het additionele computerprogramma is aan te vragen bij de uitgever en derhalve niet in dit kostenplaatje meegenomen. Peildatum voor dit kostenplaatje is juli 2004. Voor een overzicht van de actuele kosten van de methode zie www.leermiddelenplein.nl of kijk op de website van de uitgever: www.malmberg.nl en www.wereldvanverschil.nl .			
	<i>Naam methode</i>	<i>Kosten eerste aanschaf</i>	<i>Jaarlijkse kosten</i>	<i>Additioneel materiaal</i>
	<i>Een wereld van verschil</i>	€ 4.188,90	€ 432,00	€ 468,00
Overige informatie	<i>Een wereld van verschil</i> is besproken in 'Wereldtaal', Het Projectbureau, CED-Groep Rotterdam, 1999			

2. In hoeverre wordt aan de kerndoelen (versie herziening 2006) voldaan?

Toelichting

Bij het analyseren van de methoden aardrijkskunde op de kerndoelen is door SLO uitgegaan van de versie herziening kerndoelen 2004. In de herziene kerndoelen oriënteren leerlingen zich in het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld', op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen kunnen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan. In het leergebied

Oriëntatie op jezelf en de wereld heeft het onderdeel Ruimte betrekking op aardrijkskunde. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van een geografisch wereldbeeld aan de hand van gebieden en met behulp van kaartvaardigheden en waar mogelijk in samenhang met andere onderwisen binnen het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' en inhouden uit andere leergebieden.

Het verschil met de kerndoelen van 1998 is in de eerste plaats het aantal kerndoelen, dat is teruggebracht van tien naar vier. De vier kerndoelen zijn algemener geformuleerd, maar de inhoud van de tien kerndoelen van 1998 kan er wel in worden ondergebracht.

Kerndoelen Oriëntatie op jezelf en de wereld - onderdeel ruimte

De vier kerndoelen voor het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld - onderdeel ruimte zijn:

(47) De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid worden/werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

(48) Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.

(49) De leerlingen leren over de mondiale ruimtelijke spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.

(50) De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.

Analyseresultaten kerndoelen

De methode *Een wereld van verschil* is ontwikkeld op de oude kerndoelen (1998). Met betrekking tot de nieuwe kerndoelen voldoet de methode aan drie van de kerndoelen volledig en aan één kerndoel ten dele. In de scoretabel is aangegeven welke kerninhouden en specificaties in *Een wereld van verschil* aan de orde komen.

Alle landen die in kerndoel 47 staan vermeld, komen in de methode aan de orde. Ook het vergelijken met de ruimtelijke inrichting in de eigen omgeving komt voor, alleen de mate waarop verschilt per land en gebied. Vergelijkingen komen wel uitgebreid voor binnen Nederland, in de EU-landen vóór 2004 en in Azië. Bij de overige gebieden komt vergelijkingen met Nederland minder voor. Wel worden verschillende gebieden binnen een land met elkaar vergeleken, vooral aan de hand van foto's. Landen in Afrika en Zuid-Amerika worden iets minder uitgebreid behandeld dan Europese landen en de V.S. Alle negen perspectieven die bij het kerndoel worden genoemd komen voor, maar niet bij alle behandelde gebieden. De perspectieven bestuur en levensbeschouwing ontbreken het vaakst; de perspectieven landschap, wonen en welvaart komen overal voor.

3. In welke kerninhouden worden de kerndoelen in de methode uitgewerkt?

Toelichting

Om aan te kunnen geven op welke wijze methoden de kerndoelen concretiseren is door SLO een nadere uitwerking van de kerndoelen in kerninhouden (indicatoren en specificaties) gemaakt. Bij de uitwerking is ook de tekst van de karakteristiek bij het vakgebied meegenomen. De vier kerndoelen zijn door SLO vertaald in acht indicatoren en vervolgens verder uitgewerkt in (deel)specificaties. Bij de kerninhouden ten aanzien van het beheersen van de topografie is de topografielijst voor het basisonderwijs van Cito als referentiekader gebruikt. Er is getracht de kerninhouden zo zorgvuldig mogelijk te formuleren. Deze uitwerking is gemaakt in overleg met de Inspectie van het Onderwijs.

Ten behoeve van de analyses van aardrijkskundemethoden zijn de vier kerndoelen door SLO vertaald in acht kerninhouden. De specificering van de kerninhouden van de kerndoelen 48, 49 en 50 is gemaakt door SLO. Het kerndoel 47 is reeds zo gedetailleerd dat deze niet verder gespecificeerd

hoefde te worden. Bij de kerninhouden ten aanzien van het beheersen van de topografie is de topografielijst voor het basisonderwijs van het Cito als referentiekader gebruikt.

Tabel

In de tabel is aangegeven welke specificaties in de methode *De wereld dichtbij* aan de orde komen en welke niet.

Legenda:

A	=	analyseresultaat
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig

<i>Kerndoel</i>	<i>Indicator SLO</i>	<i>Specificatie SLO</i>	A
(47) De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid worden/werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.	1 kennis van de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving vanuit negen verschillende perspectieven	1.1 landschap	■
		1.2 wonen	■
		1.3 werken	■
		1.4 bestuur	■
		1.5 verkeer	■
		1.6 recreatie	■
		1.7 welvaart	■
		1.8 cultuur	■
		1.9 levensbeschouwing	■
	2 vergelijken van ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving met de ruimtelijke inrichting van omgevingen elders vanuit negen verschillende perspectieven	2.1 gebied in Nederland	■
		2.2 lidstaat 1 EU, lid voor 2004	□
		2.3 lidstaat 2 EU, lid voor 2004	□
		2.4 lidstaat 1 EU, lid sinds 2004	□
		2.5 lidstaat 2 EU, lid sinds 2004	□
2.6 Verenigde Staten van Amerika		□	
2.7 land in Azië		□	
2.8 land in Afrika		□	
2.9 land in Zuid-Amerika		□	
(48) Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.	3 kennis van maatregelen die bewoning in door water bedreigde gebieden mogelijk maakt, zowel in het heden als in het verleden	3.1 functie van poldersystemen	■
		3.2 deltawerken Zeeland	■
		3.3 Zuiderzeewerken	■
		3.4 terpen	□
		3.5 dijken bij grote rivieren	■
		3.6 duinen	■
(49) De leerlingen leren over de mondiale ruimtelijke spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.	4 kennis van de mondiale spreiding van bevolkingsconcentraties, godsdiensten, klimaten, energiebronnen en natuurlandschappen	4.1 bevolkingsconcentraties	■
		4.2 godsdiensten	■
		4.3 klimaten	■
		4.4 energiebronnen	■
		4.5 natuurlandschappen	■

Kerdoel	Indicator SLO	Specificatie SLO	A
(50) De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.	5 omgaan met kaart en atlas	5.1 schaal	■
		5.2 legenda	■
		5.3 coördinaten	■
		5.4 register	■
		5.5 windrichting	■
		5.6 afstand	■
	6 beheersen van basistopografie van Nederland	6.1 eigen regio	■
		6.2 provincies en hoofdsteden	■
		6.3 belangrijke steden	■
		6.4 belangrijke gebieden	■
		6.5 belangrijke wateren	■
	7 beheersen van basistopografie van Europa	7.1 landen en hoofdsteden van de Europese Unie	■
		7.2 andere belangrijke landen	■
		7.3 belangrijke steden	■
		7.4 belangrijke wateren	■
		7.5 belangrijke deelgebieden	■
		7.6 belangrijke gebergten	■
	8 beheersen van basistopografie van (de rest van) de wereld	8.1 werelddelen	■
		8.2 belangrijke landen	■
		8.3 herkomstlanden van belangrijkste etnische groepen in Nederland	■
		8.4 belangrijke steden	■
8.5 belangrijke wateren		■	
8.6 belangrijke deelgebieden		■	
8.7 belangrijke gebergten		■	

4. Welke gebieden, landen en thema's komen aan bod op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?

Welke gebieden, landen en thema's komen aan bod?

Een wereld van verschil is een thematisch-regionale¹ methode, die bovendien concentrisch is opgebouwd. Ieder jaar komen de volgende acht thema's in gelijke volgorde aan bod:

1. bevolking
2. kringloop van gesteente
3. productie
4. kringloop van het water
5. verstedelijking
6. ingrijpen van de mens
7. politieke aspecten
8. recreatie.

Deze thema's komen via de volgende blokken in de leerjaren aan de orde:

Groep 3: Alle huizen zijn anders, Op de grond, onder de grond, Spelen en werken, Allemaal water, Stad en dorp, Steeds weer anders, Waarom daar?, Vrije tijd.

Groep 4: Anders wonen, Grondsoorten, Overall is werk, Water en weer, Waar mensen wonen, Een groot verschil, Samen plannen maken, Op vakantie.

Groep 5: Leven op een grote bol, De grond onder je voeten, Werk aan de winkel, De weg van het water, Ga je mee naar de stad?, Waterland, Een nieuw plan, Vakantie!

Groep 6: Een ander huis, Grondsoorten, Wat een werk!, De kringloop van het water, Stappen door de stad, Strijd tegen het water, De Randstad, Er op uit.

Groep 7: Veranderend Europa, De aarde beweegt, Bodemschatten, Klimaten op aarde, Een netwerk van steden, Steeds dichterbij, Samenwerken, Warm of koud?

Groep 8: Kleurrijk Nederland, Bergen, Bedrijvigheid, Mens en klimaat, Steden in de wereld, Wie is de baas: mens of natuur?, Grote en kleine verschillen, Telkens weer anders.

Daarnaast wordt er aandacht geschonken aan ruimtelijke oriëntatie en topografie.

In groep 3 en 4 wordt aangevangen met ruimtelijke oriëntatie en gebruik gemaakt van eenvoudige plattegronden.

In groep 5 worden de verschillende kaartvaardigheden behandeld, plus basistopografie van Nederland.

In groep 6, 7 en 8 wordt het kaartlezen regelmatig geoefend en de complexiteit van de kaarten neemt toe. Er wordt in deze leerjaren ook topografie aangeleerd, gerelateerd aan de leerstof (functionele topografie). Hierin is een opbouw zichtbaar van dichtbij (Nederland) naar ver weg (Europa, de wereld).

Op welke manier gebeurt dat?

In de methode is de geografische vierslag² herkenbaar. Zowel in de handleiding als in het leerlingmateriaal staan waarnemings-, herkennings-, verklarings- en waarderingsvragen.

Bij het behandelen van de verschillende landen wordt regelmatig een relatie gelegd met Nederland.

Dit gebeurt onder andere aan de hand van vragen zoals bijvoorbeeld in groep 7 'Wat is het verschil tussen de kassen op de foto's?', 'Waarom zijn de kassen in Nederland van glas?' en 'Waarom zijn de kassen in Spanje vaak van plastic?' Daarnaast biedt de handleiding onder het kopje 'Extra' suggesties om de lesstof te relateren aan de eigen situatie (eigen omgeving) van de leerlingen.

Is er sprake van samenhang?

In *Een wereld van verschil* zijn raakvlakken te herkennen met andere leergebieden, zoals geschiedenis, natuur en techniek, rekenen/wiskunde, taal en met educaties, zoals samenleving, milieu en ontwikkelingsproblematiek.

De methode biedt nauwelijks suggesties voor de leerkracht om in te spelen op actuele gebeurtenissen van die week of dat jaar. Een enkele keer staat in de handleiding onder het kopje 'Extra' aangegeven dat leerlingen op internet naar actuele informatie kunnen zoeken.

¹ Onder regio's verstaan we gebieden aan de hand waarvan aardrijkskundige verschijnselen worden verduidelijkt, bijvoorbeeld kleine gebieden zoals Noord-Nederland of grotere zoals Afrika.

² Onder 'geografische vierslag' verstaan we de vier aspecten die steeds aan de orde komen bij het behandelen van aardrijkskundige verschijnselen: waarnemen, herkennen, verklaren, waarderen.

4.	Welke gebieden, landen en thema's komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?	
	De geografische vierslag (waarnemen, verklaren, herkennen en waarderen) is herkenbaar in de methode.	■
	Er vindt een vergelijking plaats van de eigen omgeving met andere gebieden en landen.	■
	Er wordt een relatie gelegd met andere leergebieden.	■
	Er wordt een relatie gelegd met de actualiteit.	□

5. Hoe is de leerstof geordend?

Een wereld van verschil is een thematisch-regionale¹ methode, die bovendien concentrisch is opgebouwd uit acht thema's. Een thema wordt behandeld in vier lessen (inclusief toets) wat uitkomt op een totaal van 32 lessen per jaar.

In groep 3 en 4 zijn per blok twee leerkrachtgebonden lessen met een A- en een B-deel. In groep 3 duurt een les 30 minuten, in groep 4 is dat 45 minuten. De lessen kunnen ingekort en samengevoegd worden tot één les. Zo blijven er 16 lessen over die bijvoorbeeld eenmaal per twee weken, of alleen in de tweede helft van het schooljaar wekelijks gegeven kunnen worden. De verwerking vindt in groep 3 en 4 plaats met behulp van kopieerbladen. De lesopbouw in groep 3 en 4 doet denken aan het Directe Instructie-model:

- Introductie
- Lesactiviteiten
- Kopieerblad maken
- Klassikale afronding.

Vanaf groep 5 zijn er naast twee leerkrachtgebonden lessen (les 1 en 3) ook twee zelfstandig werken lessen (les 2 en 4) per blok. Een les duurt 45 minuten. Vanaf groep 5 werken de leerlingen in een werkboek. De leerkrachtgebonden lesopbouw in groep 5 tot en met 8 heeft ook kenmerken van het Directe Instructie-model:

- De kinderen maken een startopdracht (zelfstandig)
- Instructie (klassikaal)
- Zelfstandig werken aan een kopieerblad
- Leerlingenboek (klassikaal)
- Zelfstandig werken aan een kopieerblad
- Afronding (klassikaal).

De zelfstandig werken lesopbouw in groep 5 tot en met 8 lijkt meer probleemgestuurd:

- Instructie (klassikaal)
- Zelfstandig werken in het werkboek
- Afronding (klassikaal).

De onderwijsinhouden worden verspreid over de leerjaren in principe van dichtbij naar veraf aangeboden; in groep 5: de eigen omgeving; in groep 6: Nederland; in groep 7: Europa en in groep 8: de wereld. Er worden binnen deze opbouw ook uitstapjes gemaakt om een verschil of overeenkomst aan te geven tussen/met een ander land, zoals bijvoorbeeld in groep 5 naar Bangladesh en de Solomon-eilanden ten noordoosten van Australië.

Binnen een leerjaar worden de onderwijsinhouden tot en met groep 6 in principe van dichtbij (eigen omgeving / Nederland) naar veraf aangeboden en in groep 7 en 8 van veraf naar dichtbij. Binnen een hoofdstuk en binnen een les wordt de leerstof afwisselend van algemeen naar bijzonder en omgekeerd aangeboden en daarnaast afwisselend van dichtbij naar veraf en omgekeerd.

¹ Onder regio's verstaan we gebieden aan de hand waarvan aardrijkskundige verschijnselen worden verduidelijkt, bijvoorbeeld kleine gebieden zoals Noord-Nederland of grotere zoals Afrika.

Tabel onderwijstijd

<i>Een wereld van verschil</i>	Groep 3	Groep 4	Groep 5-8
Minimale onderwijstijd (in uren)	8 klokuren	12 klokuren	32 lessen of 24 klokuren
Maximale onderwijstijd (in uren)	16 klokuren	16 lessen of 24 klokuren	n.v.t.
Aantal weken per jaar	min. 16 max 32	min. 16 max 32	32
Aantal blokken per jaar	8	8	8
Aantal lessen per jaar	min. 16 max 32	min. 16 max 32	32
Aantal lessen per week	1 of 1 per twee weken	1 of 1 per twee weken	1
Lesduur (in minuten)	30	45	45

Tabel leerstofordening

1.	De ordening van de leerstof over de leerjaren heen is:	
1.1	aan de hand van thema's	■
1.2	aan de hand van regio's	■
1.3	anders	□
2.	De gekozen onderwijshoudens komen over de leerjaren heen:	
2.1	eenmalig aan bod	□
2.2	meerdere keren aan bod	□
2.3	elk leerjaar aan bod	■
3.	De gekozen onderwijshoudens worden over de leerjaren heen behandeld:	
3.1	van dichtbij naar veraf (in plaats)	■
3.2.	van veraf naar dichtbij (in plaats)	□
4.	De gekozen onderwijshoudens zijn binnen een hoofdstuk geordend:	
4.1	van algemeen naar bijzonder	■
4.2	van bijzonder naar algemeen	■
4..3	van dichtbij naar veraf	■
4.4	van veraf naar dichtbij	■

6. Hoe komen kaartvaardigheden en topografie aan bod?

Ruimtelijke oriëntatie en topografie wordt op de volgende wijze over de leerjaren verdeeld.

Groep 3 en 4: aanvang met ruimtelijke oriëntatie. \Groep 5: de verschillende kaartvaardigheden plus basistopografie van Nederland.

Groep 6, 7 en 8: het kaartlezen wordt regelmatig geoefend en de complexiteit van de kaarten neemt toe, plus topografie.

Topografie is onderdeel van bijna elke les en wordt vaak gecombineerd met het toepassen van kaartvaardigheden. *Een wereld van verschil* gebruikt voor de topografie de basistopografielijst van de Citogroep aangevuld met topografische namen die in de leerstof aan bod komen (functionele topografie). De leerlingen beschikken over een mini-atlas met geografische kaarten en themakaarten die ze tijdens leerkrachtgebonden en leerkrachtonafhankelijke lessen kunnen gebruiken.

Het toetsen van de topografische kennis is geïntegreerd in de schriftelijke toetsen in het toetsboekje. De methode geeft een normering voor deze toetsen, maar maakt hierbij geen onderscheid tussen leerstof-vragen en topografie-vragen.

Daarnaast kan de leerkracht met behulp van de cd-rom kaarten vormgeven en uitprinten voor het aanleren en inoefenen van de topografie. Dit kan door het selecteren van plaatsen, wateren en gebieden of te kiezen voor een 'blinde' of genummerde kaart. Deze kaarten zijn ook geschikt om de topografie apart te toetsen. Deze aanvullende topografietoetsen vallen onder de verantwoordelijkheid van de leerkracht. Er is geen normering voor deze toetsen opgesteld.

1.	De topografie komt als apart onderdeel in de methode aan de orde.	☐
2.	De topografie komt als geïntegreerd onderdeel in de methode aan de orde.	☒
3.	De topografie wordt getoetst.	☒
4.	De wijze waarop topografie wordt getoetst is:	
4.1	mondeling	☐
4.2	schriftelijk	☒
4.2	anders	☐
5.	De methode biedt een normering bij de toetsing van de topografie.	☒

7. Hoe vindt instructie plaats?

In groep 3 en 4 zijn per blok twee leerkrachtgebonden lessen van elk 30 minuten met een A- en een B-deel. De lessen kunnen samengevoegd worden tot één les. Zo blijven er 16 lessen over die bijvoorbeeld eenmaal per twee weken, of alleen in de tweede helft van het schooljaar wekelijks gegeven kunnen worden.

De lesopbouw in groep 3 en 4 doet denken aan het Directe Instructie-model:

- Introductie
- Lesactiviteiten
- Kopieerblad maken (zelfstandig)
- Klassikale afronding.

Ook is in groep 3 en 4 een thematische aanpak van de lessen mogelijk, waardoor bij de ideeën van het ervaringsgericht en/of ontwikkelingsgericht werken aangesloten kan worden. In de handleiding wordt hiervoor één uitgewerkt voorbeeld gegeven.

Vanaf groep 5 zijn er naast twee leerkrachtgebonden lessen (les 1 en 3) ook twee zelfstandig werken lessen (les 2 en 4) per blok. Een les duurt 45 minuten. De leerkrachtgebonden lessen worden gegeven uit het leerlingenboek. De leerkrachtgebonden lesopbouw in groep 5 tot en met 8 heeft ook kenmerken van het Directe Instructie-model:

- De kinderen maken een startopdracht (zelfstandig)
- Instructie (klassikaal)
- Zelfstandig werken aan een kopieerblad
- Leerlingenboek (klassikaal)
- Zelfstandig werken aan een kopieerblad
- Afronding (klassikaal).

De zelfstandig werken lesopbouw in groep 5 tot en met 8 is meer probleemgestuurd:

- Instructie (klassikaal)
- Zelfstandig werken in het werkboek
- Afronding (klassikaal).

Een enkele keer is een 'Extra'-opdracht geschikt voor zelfontdekkend leren, zoals bijvoorbeeld in de handleiding van groep 5 'U laat de kinderen uitvinden hoeveel stappen ze moeten nemen voor 1000 meter. Dat kan bijvoorbeeld door het aantal stappen te tellen dat in 10 meter gaat. Als ze buiten honderd keer dat aantal afpassen, ervaren ze wat duizend meter is.'

Ter ondersteuning van de instructie wordt in de handleiding achtergrondinformatie gegeven en de lesbeschrijving bevat suggesties en extra opdrachten om de onderwerpen te verduidelijken en te verwerken. De extra opdrachten kunnen zo nu en dan ook in de instructiefase worden gebruikt.

1.	De methode hanteert voor instructie het model voor:	
1.1	directe instructie	■
1.2	probleemgestuurde instructie	■
1.3	ontdekkend leren	■
2.	De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie.	□
3.	Er zijn leerkrachtgebonden en leerkrachtonafhankelijke lessen.	□

8. Hoe vindt verwerking plaats?

De leerkrachtgebonden lessen in groep 3 en 4 kennen een afwisselende verwerking. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van kopieerbladen. De leerlingen gaan hier zelfstandig mee aan het werk. Voor de verwerking kan de leerkracht verder putten uit de suggesties die gedaan worden onder de kopjes 'Lesverloop' en 'Extra'. De suggesties variëren van het werken in hoeken, rollenspelen en creatieve opdrachten en kringactiviteiten. De verwerkingsopdrachten zijn afwisselend klassikaal, individueel, in tweetallen of groepjes.

Vanaf groep 5 is de verhouding leerkrachtgebonden (2) en leerkrachtonafhankelijke lessen (2) per blok evenredig. De schriftelijke verwerking gebeurt op kopieerbladen of in het werkschrift; afwisselend klassikaal of individueel. Een enkele keer geeft de methode aan dat de klassikale opdrachten ook in groepjes verwerkt kunnen worden. *Een wereld van verschil* biedt antwoordenboekjes waarmee de kinderen zelf kunnen nakijken.

De opdrachten variëren van open tot gesloten vragen en van invulopdrachten tot combinatieopdrachten. Beeldende opdrachten, gespreksvormen en dramatische werkvormen komen met name in de onderbouw (groep 1 t/m 4) voor. In de hogere groepen zijn dergelijke opdrachten terug te vinden als Extra opdracht.

Bij de instructie en verwerking wordt gebruik gemaakt van diverse typen informatiedragers, zoals: leerteksten, kaarten, verhalen, tekeningen, foto's, tabellen, diagrammen en schema's. Diagrammen en multimedia komen in de groepen 1 tot en met 4 niet voor als informatiedrager.

1.	De opdrachten die in de methode worden gebruikt zijn:	
1.1	open opdrachten	■
1.2	gesloten opdrachten	■
1.3	rubriceeropdrachten	■
1.4	combinatieopdrachten	■
1.5	analyseopdrachten	■
1.6	associatieopdrachten	■
1.7	dramatische werkvormen	■
1.8	gespreksvormen	■
1.9	beeldende werkvormen	■

2.	De methode hanteert de volgende groeperingsvorm(en):	
2.1	klassikaal leren	■
2.2	samenwerkend leren	■
2.3	zelfstandig leren	■
3.	De methode maakt gebruik van de informatiedragers:	
3.1	verhalen	■
3.2	leerteksten	■
3.3	kaarten	■
3.4	tekeningen	■
3.5	foto's	■
3.6	diagrammen	■
3.7	schema's	■
3.8	tabellen	■
3.9	multimedia	■

9. Zijn er aanwijzingen voor het gebruik in combinatiegroepen?

Een wereld van verschil biedt de leerkracht twee mogelijkheden om de methode te gebruiken in een combinatiegroep groep 3/4.

De leerkracht kan ervoor kiezen om de A- en B-lessen samen te voegen zodat hierdoor het aantal lessen gehalveerd wordt. Hierdoor kan bijvoorbeeld de ene week een aardrijkskundeles in groep 3 en de andere week in groep 4 worden gegeven.

Vanwege de thematische en concentrische opzet van de methode, kan een thema klassikaal worden aangeboden en kunnen er klassikale activiteiten plaatsvinden. In de handleiding wordt hiervoor één uitgewerkt voorbeeld gegeven.

Vanaf groep 5 is de methode goed te gebruiken in combinatiegroepen. In de handleiding wordt door middel van een pictogram van een wandelend mannetje een zogenaamd 'overstapmoment' aangegeven waarmee de leerkracht wordt gestuurd in de organisatie in een combinatiegroep. Per blok is de verhouding tussen leerkrachtgebonden (2) en leerkrachtonafhankelijke lessen (2) evenredig. De schriftelijke verwerking gebeurt op kopieerbladen of in het werkschrift; afwisselend klassikaal of individueel. Een enkele keer geeft de methode aan dat de klassikale opdrachten ook in groepjes verwerkt kunnen worden. *Een wereld van verschil* biedt antwoordenboekjes waarmee de kinderen zelf kunnen nakijken.

Ter ondersteuning van de instructie wordt in de handleiding achtergrondinformatie gegeven en de lesbeschrijving bevat suggesties en extra opdrachten om de onderwerpen te verduidelijken en te verwerken. De extra opdrachten kunnen zo nu en dan ook in de instructiefase worden gebruikt.

1.	Er zijn leerkrachtgebonden en leerkrachtonafhankelijke lessen.	■
2.	De methode hanteert de groeperingsvormen:	
2.1	klassikaal leren	■
2.2	samenwerkend leren	■
2.3	zelfstandig leren	■
3.	De methode is geschikt voor combinatiegroepen.	■
4.	De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie.	□

10. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?

Elke les kent een nabespreking waarin de leerkracht aan de hand van de gemaakte opdrachten probeert te achterhalen of de leerlingen de lesstof hebben begrepen. In *Een wereld van verschil* wordt daarnaast vanaf groep 5 na elk blok (= elk thema) een schriftelijke toets afgenomen aan de hand van kennis-, inzicht-, toepassingsvragen (het gebruik van kaart en atlas en bijvoorbeeld het lezen van een grafiek). Zowel de leerstof in het leerlingenboek als die in het werkboek en op de kopieerbladen worden in de toetsen meegenomen.

Er zijn Cito toetsboekjes voor de leerlingen beschikbaar, waarin de vraagstelling van de toetsen gelijk is aan die van de Cito-eindtoets. In het Cito-toetsboek voor de leerkracht staan de toetsen met de antwoorden en wordt beschreven hoe de leerkracht met deze toetsen om kan gaan qua voorbereiding, afname, correctievoorschrift, normering.

In de handleiding wordt verder niet verwezen naar de toetsmomenten. De methode bevat geen registratieformulieren voor de toetsresultaten en er worden geen aanwijzingen gegeven over hoe te handelen naar aanleiding van de resultaten.

De toetsing van de topografische kennis is opgenomen in de reguliere toetsen. Als aanvulling kan de leerkracht met behulp van de cd-rom specifieke kaarten uitprinten die als toets kunnen dienen. De frequentie voor het afnemen van de topografietoetsen en de wijze waarop is naar inzicht van de leerkracht.

1.	De wijze waarop er wordt getoetst of de door de methode geformuleerde doelen bereikt, is:	
1.1	schriftelijk	☒
1.2	mondeling	☒
1.3	anders	☐
2.	Toetsing vindt plaats:	
2.1	na elk hoofdstuk of blok	☒
2.2	twee of drie keer per jaar	☐
2.3	anders	☐
3.	De behandelde leerstof wordt getoetst aan de hand van:	
3.1	kennisvragen	☒
3.2	inzichtvragen	☒
3.3	toepassingsvragen	☒
3.4	vaardigheden	☐
4.	De toetsen sluiten aan bij de behandelde leerstof:	
4.1	ja	☒
4.2	nee, niet alle leerstof wordt getoetst	☐
4.3	nee, er wordt ook niet-behandelde leerstof getoetst	☐
5.	De verrijksstof wordt ook getoetst.	☐
6.	De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren:	
6.1	in aanbod	☐
6.2	in doelen	☐
6.3	in instructie	☐
6.4	in verwerking	☐
7.	De methode biedt hulp bij het registreren van de toetsresultaten.	☐
8.	Er wordt een normering gegeven.	☒

11. Hoe wordt er rekening gehouden met verschillen tussen leerlingen?

Voor de groepen 1 t/m 4 zijn kopieerbladen aanwezig die verschillen in niveau. De opdrachten die onder 'Extra' staan kunnen ook op verschillende niveaus worden uitgevoerd.

De werkboeken van *Een wereld van verschil* bevatten vanaf groep 5 verschillende soorten opdrachten:

- zonder of met één ster zijn basisopdrachten voor alle leerlingen;
- opdrachten met twee sterren zijn verbredingsopdrachten (voor verschil in tempo);
- opdrachten met drie sterren zijn verdiepingopdrachten (voor verschil in niveau).

Daarnaast geeft *Een wereld van verschil* bij elke lesbeschrijving een aantal suggesties voor verrijkingsopdrachten voor zowel individuele leerlingen, tweetallen of groepen. Hiermee kan de leerkracht zowel tempoverschillen als verschillen in belangstelling opvangen. Bij de verrijkingsstof worden geen aparte doelen geformuleerd en deze wordt dan ook niet getoetst.

In de methode worden geen aanwijzingen gegeven voor extra hulp aan leerlingen die moeite hebben met de basisstof. Wel raadt de methode de leerkracht aan om kinderen met bijvoorbeeld een trager lees- of werktempo wat meer tijd te gunnen voor een toets om zodanig de prestaties beter te peilen.

De methode bevat dus diverse suggesties en extra opdrachten om de onderwerpen te verduidelijken en te verwerken. De extra opdrachten kunnen zo nu en dan ook in de instructiefase worden gebruikt. De methode geeft geen aanwijzingen voor de leerkracht over hoe te handelen naar aanleiding van de toetsresultaten.

1.	De methode biedt hulp aan zwakkere leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan.	☐
2.	Er is variatie in aanbod en/of inhoud:	
2.1	er wordt verrijkingsstof aangeboden	☒
2.2	er zijn verrijkingsvragen	☒
3.	Er zijn aanvullende verrijkingsdoelen geformuleerd:	
3.1	ja, per leerjaar	☐
3.2	ja, per hoofdstuk	☐
3.3	nee	☒
4.	De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie.	☒
5.	Er is variatie in de verwerking van de leerstof:	
5.1	in soorten verwerkingsopdrachten	☐
5.2	in niveau van de verwerkingsopdrachten	☒
5.3	in tempo waarin de opdrachten worden gemaakt	☒
5.4	in het aantal opdrachten	☒
6.	De verrijkingsstof wordt ook getoetst.	☐
7.	De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren:	
7.1	in aanbod/inhoud	☐
7.2	in doelen	☐
7.3	in instructie	☐
7.4	in verwerking	☐

12. Hoe ziet de methode eruit?

Het lesmateriaal is uitgevoerd in een blauwe kleur met daarbij steeds een steunkleur per leerjaar.

Groep 3: geel, Groep 4: oranje, Groep 5: rood, Groep 6: groen, Groep 7: turquoise, Groep 8: paars.

Materiaal	Formaat (b x h)	Uitvoering	Presentatie
<i>leerkracht groep 3-4</i>			
handleidingen	24,5 x 22,5 cm	gebonden, stevige kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit
kopieerbladen	25 x 31,5 cm	losbladig in 4-ringsmap	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit
leerkrachtenboekje toetsen	21 x 30 cm	geniet, slappe geplastificeerde kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit met rode antwoorden
cd-rom topografie	12 x 12 cm	kartonnen kaft	hoesje is blauw met steunkleur
Materiaal	Formaat (b x h)	Uitvoering	Presentatie
<i>leerling</i>			
tekstboek	24,5 x 22,5 cm	gebonden, stevige kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in kleur
werkboek	21 x 30 cm	geniet, slappe kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit
antwoordenboek	21 x 30 cm	geniet, slappe geplastificeerde kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit met rode antwoorden
toetsboekje	21 x 30 cm	geniet, slappe kaft	kaft in blauw en steunkleur binnenzijde in zwart/wit/blauw
computerprogramma	21 x 21,5 cm	stevig kartonnen doosje	doosje in blauw en steunkleur

13. Welke informatie staat er in de handleiding?

1. Voorwoord

- *Een wereld van verschil*: doel van de methode en materiaaloverzicht.
- Algemene en inhoudelijke uitgangspunten; hier wordt beschreven welke uitgangspunten de methode heeft ten aanzien van: geografische grondhoudingen, wereldbeeld, leerstofordening, context, de doorgaande lijn, multiculturaliteit en de relatie met andere vak- en vormingsgebieden.
- Didactische uitgangspunten; geeft informatie over de gekozen didactiek aan de hand van: thema's, multiperspectiviteit, de kerndoelen, concentrische opzet,
- begripsvorming en relaties, ruimtelijke oriëntatie, differentiatie, de lesbeschrijving en toetsing.
- Organisatorische uitgangspunten; hier wordt ingegaan op de jaarplanning, zelfstandig werken, verschillende lestypen, combinatiegroepen alsmede een literatuurlijst.

2. De lesbeschrijvingen

Deze volgen een vast stramien dat bestaat uit de volgende punten:

- gaat het om een instructieles of zelfstandig werken-les?
- wat zijn de (extra) benodigdheden bij de les
- welke begrippen komen aan de orde
- voorbereiding
- lesdoelen
- lesinhoud
- achtergrondinformatie

- een uitgebreide beschrijving van het lesverloop
- een beschrijving van mogelijke extra activiteiten
- weergave van het antwoordenboek (= weergave van de opdrachten met de antwoorden).

14. In hoeverre is er aandacht voor multiculturele thema's?

Een wereld van verschil schenkt in groep 6, 7 en 8 steeds in het eerste hoofdstuk/thema aandacht aan de verschillende culturen in Nederland. Ook aan de illustraties is te zien dat we leven in een multiculturele samenleving. Daarnaast worden verschillende culturen in de wereld in de leerstof aan de orde gesteld.

15. In hoeverre is er aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen?

De methode schetst een eigentijds beeld van rollenpatronen in onze samenleving: zowel mannen als vrouwen werken, een vader geeft aan het belangrijk te vinden dat er winkels zijn in de buurt van hun nieuwe huis, enzovoort.